

Asia: VN/8868/2019

Lausuntopyyntö: Uusimaa-PKS-Helsinki sote-erillisselvityksen loppuraportti

Lausunnonantajan lausunto

1. Ottaako raportissa esitetty malli riittävässä määrin huomioon alueen erityispiirteet sosiaali- ja terveydenhuollossa?

kyllä pääosin [Esitetty aluejako on sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisen ja tuottamisen näkökulmasta hallittava ja huomioi Uudenmaan mittakaavan yhden maakunnan mallia paremmin. Esitetty viiden alueen malli ottaa riittävässä määrin huomioon Uudenmaan maakunnan sekä kuntien ja kaupunkien erityispiirteet. Sote-erillisselvityksen loppuraportissa on mainittu mm. Uudenmaan erilaiset palvelutarpeet kuten vieraskielisen väestön ja maahanmuuttajien suuri määrä, merkittävä vanhusväestön kasvun aiheuttama absoluuttinen määrä sekä ruotsinkielisten asukkaiden määrä, joka on 46 % koko Suomen ruotsinkielisestä väestöstä. Erityisen kriittistä on tulevan rahoitusratkaisun suunnittelu. Kirkkonummi pitää myönteisenä raportin kirjausta, että rahoitusratkaisun valmistelussa otetaan huomioon ja arvioidaan mallin vaikutuksia kasvavien kaupunkien ja kuntien elinvoimaan, investointikykyyn ja -tarpeisiin nähden pitkällä aikavälillä.]

2. Ottaako raportissa esitetty malli riittävässä määrin huomioon alueen erityispiirteet pelastustoimessa?

kyllä [Raportissa esitetty malli mahdollistaa nykyisen kaltaisen pelastustoimen alueratkaisun ja ensihoidon järjestämiskatkaisun. Esitetty Länsi-Uudenmaan sote-alue on sama kuin nykyisen Länsi-Uudenmaan pelastustoimen alue. Kirkkonummi ja muut alueen kunnat ovat olleet tyytyväisiä pelastustoimen nykyiseen järjestämiskatkaisuun, yhteistyön toimivuuteen ja palvelujen toimivuuteen.]

3. Mahdollistaako esitetty erilliskatkaisumalli pääsyn tarpeenmukaisten ja riittävien sote-palvelujen piiriin paremmin kuin yhden alueellisen järjestäjän malli?

kyllä [Esitetty Uudenmaan erilliskatkaisumalli on muutoksena hallittavampi kuin yhden alueellisen järjestäjän malli. Esitetty aluejako onärkevin Uudellemaalle, koska se tarjoaa kestävänsote-ratkaisun myös pienemmille Uudenmaan kunnille. Raportti ei tosin ota tarkemmin kantaa Uudenmaan rahoitusratkaisuun.]

4. Mahdollistaako erillisratkaisu yhteen sovitettujen asiakaskohtaisten perustason sote-palvelukokonaisuuksien toteutumisen alueella paremmin kuin yhden alueellisen järjestäjän malli?

kyllä [Erillisratkaisussa muodostetaan väestömäärältään helpommin hallittavissa oleva kokonaisuus kuin yhden alueellisen järjestäjän mallissa. Väestömäärä on myös paremmin rinnastettavissa väestömäärältään muihin sote-järjestämistä omaaviin alueisiin. Raportti ei tosin ota tarkemmin kantaa Uudenmaan rahoitusratkaisuun.]

5. Mahdollistaako erillisratkaisu erikoistason palvelujen toteutumisen alueella paremmin kuin yhden alueellisen järjestäjän malli?

kyllä pääosin [Itsehallinnolliset alueet vastaisivat sosiaali- ja terveyspalveluiden kokonaisuudesta alueellaan. Myös erikoissairaanhoidon osalta. Itsehallinnollisilla alueilla olisi oikeus järjestää itse erikoissairaanhoidon palveluja lainsäädännön puitteissa haluamallaan tavalla. Tämä voi aiheuttaa osioptimointia itsehallinnollisilla alueilla ja päällekkäisiä erikoistason palveluita ja heikentää yhdenvertaisuutta eri itsehallinnollisten alueiden asukkaiden välillä. Kokonaisuuden näkökulmasta toiminnan suunnitteleminen voi hankaloitua.]

6. Mahdollistaako erillisratkaisu perus- ja erikoistason sosiaali- ja terveyspalvelujen toiminnallisen integraation alueella?

kyllä pääosin [Erikoissairaanhoidon järjestämistä vastuun jakaminen ensi- ja toissijaiseen järjestämistä vastuuseen saattaa muodostua ongelmalliseksi. Itsehallinnolliset alueet vastaisivat sosiaali- ja terveyspalveluiden kokonaisuudesta alueellaan ja niillä olisi oikeus järjestää itse myös erikoissairaanhoidon palveluja lainsäädännön puitteissa haluamallaan tavalla. Tämä voi aiheuttaa osioptimointia itsehallinnollisilla alueilla ja päällekkäisiä erikoistason palveluita ja heikentää yhdenvertaisuutta eri itsehallinnollisten alueiden asukkaiden välillä. Kokonaisuuden näkökulmasta toiminnan suunnitteleminen voi hankaloitua. On myös huomattava, että erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen integraatio edellyttää yhteistä tietojärjestelmää sekä viiden itsehallintoalueen että yhden järjestäjän mallissa.]

7. Esityksen mukaisesti erikoissairaanhoidon järjestämistä vastuu olisi yleisesti ja ensisijaisesti itsehallinnollisilla alueilla, HUSin järjestämistä vastuu lakiin perustuvaa ja järjestämistä sopimuksella sovittavaa vastuuta. Onko raportissa kuvattu ratkaisu mielestänne sote-palvelujen järjestämistä näkökulmasta sekä hallinnollisesti ja HUSin omistajaohjauksen näkökulmasta toteuttamiskelpoinen ja turvaako se sote-palvelujen järjestämistä alueella?

ei pääosin [Raportissa asia on kuvattu hyvin yleisellä tasolla. Esitettyssä mallissa yleinen ja ensisijainen sote-järjestämistä vastuu olisi itsehallinnollisilla alueilla myös erikoissairaanhoidon osalta. Itsehallinnolliset alueet ja HUS voisivat sopia järjestämistä vastuun siirrosta HUSille myös muiden tehtävien osalta järjestämistä sopimuksella, jonka kriteereistä säädettäisiin lailla. Järjestämistä sopimukset voivat poiketa eri itsehallintoalueilla merkittävästikin toisistaan mahdollistaen osioptimoinnin, osin päällekkäiset erikoistason palvelut ja yhdenvertaisuuden heikentymisen eri alueiden asukkaiden välillä. Raportissa on todettu, että mallin vaikutuksia voidaan arvioida tarkemmin vasta, kun järjestämistä sopimuksen kriteerit ja tarvittavat lainsäädännön tarkentamiset ovat tiedossa.]

8. Turvaako erillisratkaisu sote-palvelujen järjestämistä riittävän kantokykyiset alueet?

kyllä pääosin [Länsi-Uudenmaan sote-alue olisi 460 000 asukkaan väestöpohjalla yksi Suomen suurimmista. Uudenmaan alueiden kantokyky on valtakunnallisesti arvioiden hyvä. Huomioitavaa

on, että suunnitellut viisi aluetta ovat väestömäärältään hyvin eri kokoisia. Rahoituksessa tulisi huomioida alueiden lähtötilanteet sote-palveluiden toteuttamisessa ja laajuudessa. Raportti ei ota tarkemmin kantaa Uudenmaan rahoitusratkaisuun.]

9. Turvaako erilliskorjaus asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumisen?

kyllä [Alueen jakaminen useaan eri itsehallinnolliseen alueeseen olisi kansanvaltaisuuden näkökulmasta parempi ratkaisu kuin yhden alueen korjaus. Tämä kuitenkin edellyttää, että Uudenmaan alueella on käytössä yhtenäinen sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmä Apotti, jolloin sähköinen asiointi mahdollistuu paremmin ammattilaisen ja kuntalaisen välillä.]

10. Toteutuuko demokratia erilliskorjauksessa perustuslain edellyttämällä tavalla? (ks raportin luku 3) Jos ei, niin miten esityksen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia voitaisiin vahvistaa?

Kirkkonummen kunnan näkemyksen mukaan esitettyä, viiteen alueeseen pohjautuvaa mallia voidaan kansanvaltaisuuden näkökulmasta pitää parempana korjausmallina kuin vaihtoehtoa, jossa Uusimaa muodostaisi yhden itsehallintoalueen. Uudenmaan jakaminen useampaan itsehallintoalueeseen lisäisi eri alueiden asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.

11. Toteutuuko palvelujen yhdenvertaisuus esitetyssä mallissa paremmin kuin yhden järjestäjän mallissa?

ei kantaa [Palvelujen yhdenvertaisuus on varmistettavissa sekä alueellisessa että yhden järjestäjän mallissa.]

12. Mahdollistaako erilliskorjaus kielellisten oikeuksien toteutumisen alueella paremmin kuin yhden järjestäjän mallissa?

kyllä [Viiden alueen mallilla voidaan olettaa olevan tosiasiallisia ruotsinkielisten palvelujen saatavuutta ja laatua parantavia vaikutuksia, koska valtaosaan Uuttamaata muodostuisi hyvä väestöpohja ruotsinkielisten palvelujen turvaamisen kannalta. Sote-järjestäjien suurempi koko mahdollistaisi erityispalvelujen järjestämisen nykyistä paremmin.]

13. Millä toimenpiteillä ja missä palveluissa kielellisiä oikeuksia voitaisiin vahvistaa?

Uudellamaalla on palvelutarpeita, joita ei samassa mittakaavassa ole muissa maakunnissa, ja jotka aiheutuvat mm. vieraskielisen väestön ja maahanmuuttajien suuresta määrästä sekä ruotsinkielisten asukkaiden osuudesta, joka on 46 % koko Suomen ruotsinkielisestä väestöstä. Ruotsinkielisten palvelujen saatavuus voidaan tarvittaessa varmistaa myös esimerkiksi keskittämällä ruotsinkielisten asiakkaiden neuvontaa, ohjausta ja asiointia. Kielellisten oikeuksien toteutumiseksi palveluissa on määriteltävä valvova taho. Lainsäädäntöön tulee myös kirjata sanktioita kielellisten palveluiden toteutumisen epäkohdista.

Lakiin pitää kirjata kaksikielisten itsehallintoalueiden mahdollisuus järjestää kielivähemmistölle palveluita yhdessä muiden kaksikielisten itsehallintoalueiden kanssa. Itsehallintoalueen mahdollisuus järjestää tasavertaisia suomen- ja ruotsinkielisiä palveluja tarvitsee huomioimista valtiosuhteissa.

14. Millaisia vaikutuksia arvioitte erillisratkaisulla olevan osana hallituksen linjaamaa valtakunnallista kokonaisratkaisua?

Voimakkaasti kasvavien kuntien näkökulmasta ratkaisevaa on se, miten ja millä mallilla palvelut tulevaisuudessa rahoitetaan. Uudenmaan erillisratkaisun rinnalla myös koko sote-uudistusta ja erityisesti sen rahoitusratkaisua tulee valmistella hyvässä yhteistyössä niin kaupunkien kuin koko kuntakentän kanssa. Uudenmaan jakaminen viiteen alueeseen merkitsisi, että muutos olisi helpommin hallittavissa ja riskittömämmin toteutettavissa kuin yksi Uudenmaan itsehallintoalue.

15. Ehdotuksia itsehallinnollisten alueiden nimiksi?

-

16. Muut vapaamuotoiset huomiot loppuraportista

Viiteen itsehallinnolliseen alueeseen pohjautuva erillisratkaisu on Kirkkonummen kunnan näkemyksen mukaan toteuttamiskelpoisiin vaihtoehtoihin Uudenmaan erillisratkaisuksi tilanteessa, jossa hallitusohjelman mukaisesti tavoitteena on itsehallintoalueisiin pohjautuva valtakunnallinen ratkaisu. Uudenmaan erityispiirteenä on voimakas väestönkasvu, nopea kansainvälistyminen sekä kansallisestikin merkittävä taloudellinen toimeliaisuus, mikä edellyttää, että alueen kunnilla on riittävästi investointikykyä ja elinvoimaa.

Voimakkaasti kasvavan Uudenmaan alueen näkökulmasta oleellista sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa on, miten ja millä mallilla palvelut tulevaisuudessa rahoitetaan. Loppuraportissa todetaan, että erillisratkaisun rahoituksellinen perusratkaisu olisi lähtökohdiltaan sama kuin muuallakin maassa, ja rahoitus perustuisi pääosin valtion rahoitukseen. Sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitusjärjestelmä uudistettaisiin tarvevakioituihin kriteereihin perustuvaksi. Rahoitusmallista tai sen vaikutuksista ei kuitenkaan vielä tässä vaiheessa ole käytettävissä tarkempaa tietoa tulevien itsehallintoalueiden tai Uudenmaan alueen kuntien taloudelle tai veronmaksajille.

Kirkkonummen kunta pitää loppuraportissa todetun mukaisesti tärkeänä, että sote-rahoitusratkaisua valmisteltaessa tämän ratkaisun vaikutukset analysoidaan huolellisesti myös kasvavien kuntien ja alueiden näkökulmasta. Rahoitusmallin jatkovalmistelussa on tärkeää huomioida sen vaikutukset kuntien talouteen ja pitkän aikavälin kestävä kasvun edellytyksiin Uudellamaalla. Rahoitusmalli ei saa johtaa kasvavan alueen väestökasvun vaatimien investointien toteuttamismahdollisuuksien heikentymiseen, koska sillä olisi erittäin haitallisia vaikutuksia alueen kestävä kehityksen ja koko maan suotuisan talouskehityksen turvaamiseen. Lisäksi rahoitusjärjestelmän kriteereissä on tärkeää huomioida mahdollisimman ajantasaisesti alueiden väliset väestömuutokset, jotta Uudenmaan voimakkaasta väestönkasvusta johtuva palvelutarpeiden kasvu voidaan vastaavasti huomioida sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäjän rahoituksessa ajantasaisesti.

Edellisen vaalikauden sote-rahoitusmallin merkittävimmät epäkohdat on korjattava. Aiempaan malliin sisältynyt yhteisöverotulojen leikkaus ja kiinteistöverotulojen sisällyttäminen verotulotasaukseen olisivat leikanneet verotuloja erityisesti Uudeltamaalta.

Sote-erillisselvityksen loppuraportissa ei oteta kantaa uudistuksen siirtymävaiheen tai lopullisen toimintamallin rahoitukseen. Tämä aiheuttaa suurta epävarmuutta kuntatalouden suunnittelulle ja tekee mahdottomaksi arvioida suunniteltujen toimenpiteiden kustannusvaikutuksia. Kirkkonummen kunta edellyttää, että erillISRatkaisun rahoitusmalli tulee ratkaista tiiviissä yhteistyössä kuntien kanssa. Tämä mahdollistaa kuntien erityispiirteiden paremman huomioimisen, mikä on uudistuksen vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden kannalta ratkaisevaa.

Loppuraportin sisältö on hyvin yleisellä tasolla kuvattu. ErillISRatkaisun tarkoituksenmukaisuus on kokonaisuutena arvioitavissa valmistelun edetessä, kun myös muun muassa rahoitusratkaisun valmistelu on edennyt. Kun on päästy selvytyteen rahoitusratkaisusta, vasta sen jälkeen voidaan arvioida, voivatko sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen tavoitteet eriarvoisuuden vähentäminen ja yhdenvertaisuuden turvaaminen sotepalveluissa toteutua. Sama koskee hallitusohjelman tavoitetta vahvistaa perustason palveluita.

Raportissa ei ole otettu kantaa asiakas- ja potilastietojärjestelmien kehittämiseen. Hallitusohjelmassa painotetaan, että uudistus tarvitsee tuekseen toimivat tietojärjestelmä- ja tiedonhallintajärjestelmät sekä kattavan tietopohjan ja yhtenäisen tavan raportoida. Kirkkonummen kunta on mukana Apotissa, jossa kehitetään sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita ja otetaan käyttöön alueellisesti yhtenäinen sote-tietojärjestelmä. Apotissa ovat mukana HUS Helsingin yliopistollinen sairaala, Helsinki, Vantaa, Kirkkonummi, Kauniainen, Tuusula ja Kerava. Apotin koko maakunnan kattava käyttöönottomahdollisuus tulisi turvata myös erillISRatkaisussa.

Sote-erillisselvityksen loppuraportti keskittyy pääasiassa sairauksien hoidon järjestämiseen, sairauksien ehkäisyn organisoitumista ei käsitellä. Uusimaa-ratkaisussa on varmistettava, että kunnilla on edelleen riittävästi halua ja mahdollisuuksia ylläpitää sellaisia terveyttä ja hyvinvointia tukevia palveluita, jotka eivät ole suoraan SOTE-alueella. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset liikunta- ja kulttuuripalvelut lapsille, nuorille ja monenlaisille erityisryhmille (vaikkapa uimahalliliput ikääntyneille, konsertit, kouluruokailu), ja nämä voivat olla myös osa monipuolisia sivistyspalveluita.

Voidaan olettaa, että sosiaali- ja terveystalvelujen eriyttäminen kunnan muista perustalveluista heikentää edellytyksiä vastata kasvavien kaupunkien erityisiin yhteiskunnallisiin haasteisiin. Sosiaali- ja terveystalvelujen yhteistyö kasvatus-, opetus-, työllisyys- ja kotouttamistalvelujen kanssa on tärkeää erityisesti pääkaupunkiseudulla, jossa nopea kasvu, kaupungistuminen ja kansainvälinen muuttoliike luovat erityisiä haasteita.

Oppilas- ja opiskelijahuolto on matalan kynnyksen tukea lähitalveluna sisältäen kunnan hyväksymän opetussuunnitelman mukaisen opiskeluhuollon ja talvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoritilvelut. Opiskeluhuolto toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja yhteisöllisenä koko oppilaitosyhteisössä. Opetussuunnitelman mukaisesti tuetaan oppimista sekä tunnistetaan, lievennetään ja ehkäistään mahdollisimman varhain oppimisen esteitä, oppimisvaikeuksia ja

opiskeluun liittyviä ongelmia. Tästä säädetään tarkemmin koulutusta koskevissa laeissa ja määrätään opetussuunnitelmien perusteissa. Tavoitteena on edistää oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta. Opiskeluhuollon kanssa tiiviissä yhteistyössä toimivat nuoriso-, liikunta- ja kulttuuritoimi jäävät jatkossakin kunnan järjestämisvastuulle. Oppilas- ja opiskelijahuollon palvelujen järjestämisvastuun siirtäminen kunnasta ei palvele lasten ja nuorten hyvinvointipalvelujen järjestämistä lapsi- ja nuorisolähtöisesti. SOTE-palvelujen järjestämisvastuun siirtyessä kunnasta itsehallintoalueen vastuulle tulee yhteistyön säilyä tiiviinä varhaiskasvatuksen, koulujen ja 2. asteen oppilaitosten kanssa. On tärkeää, että lastenneuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, suun terveydenhuolto ja sosiaalipalvelut mm. lastensuojelu voivat jatkossakin toimia yhteistyössä kunnan kanssa. Näin voidaan tarjota lapsille ja nuorille saumattomat palvelut ja riittävä tuki.

Myös ikäihmisten saumattomat palvelut tulee turvata Uudenmaan alueen erillisratkaisussa. Väestörakenne Uudenmaan eri kunnissa on hyvinkin erilainen, mutta väestön ikääntyminen on kaikissa merkittävä yhteinen tekijä. Vastuunjaon ikäihmisten palveluissa tulee olla selkeä kuntien ja itsehallintoalueiden välillä. Yhteistyön tulee olla tiivistä ja toisiaan tukevaa välttäen kuitenkin päällekkäisiä toimintoja.

Kupiainen Kati
Kirkkonummen kunta - kunnanhallitus